

Citation:

W.P. Blockmans, Levensbericht P.C. Boeren, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1995, Amsterdam, pp. 19-22

Herdenking door W.P. Blockmans

Petrus Cornelis Boeren

18 oktober 1909 – 8 augustus 1994

Petrus Cornelis Boeren

19

Onmiddellijk na zijn afstuderen in de geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen trok de in 1909 te Etten-Leur in Noord-Brabant geboren Petrus Cornelis (gezegd Piet) Boeren naar Gent. In het academisch jaar 1934-35 verrichtte hij daar het archiefonderzoek voor de dissertatie die hij opvallend snel, namelijk reeds in april 1936 in Nijmegen verdedigde. Niet het katholicisme had hem naar Vlaanderen gedreven, want geen van de geleerden die hij in het Woord vooraf met naam bedankte, hing dat geloof aan. Evenmin het flamingantisme, aan de sedert amper vijf jaren vernederlandste universiteit, want diezelfde personen dachten daarover verschillend en Boeren schreef zijn studie in het Frans. Wel echter de reputatie van de Gentse historische school die, in het bijzonder op het terrein van de mediëvistiek, al decennia lang een grote internationale faam genoot. In deze beknopte, maar heldere en veelzijdige studie, behandelde Boeren de juridische constructie waarbij in het graafschap Vlaanderen van de negende tot de veertiende eeuw enkele tienduizenden personen zichzelf opdroegen aan de patroonheilige van een bepaalde kerkelijke instelling. In ruil voor geringe verplichtingen verwierven zij daarmee de bescherming van de Kerk. Boeren toonde aan dat de lasten aanzienlijk lichter wogen dan de lusten. De dissertatie vertoonde reeds kwaliteiten die de auteur later zouden kenmerken. Zo luidde stelling XII: 'Ook de stereotype formules der oorkonden weerspiegelen het maatschappelijk stelsel van hun tijd'. Hiermee gaf hij een richting aan die het diplomatisch onderzoek pas vanaf de jaren zestig als uitgesproken modern zou ontwikkelen.

Met deze dissertatie was meteen één van de richtingen uitgezet waarin Boerens oeuvre zich zou ontwikkelen: de middeleeuwse kerkgeschiedenis, met bijzondere aandacht voor het kerkelijk recht. Hieraan danken we zijn herziening van het nog steeds klassieke handboek *Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen* van W. Nolet, dat hij in 1951 opnieuw uitgaf. Daarnaast ontdekte en publiceerde hij dertiende-eeuwse statuten van het bisdom Kamerijk en wijdde hij een biografie aan de intellectuele bisschop Guiard van Laon, die leefde in diezelfde eeuw van een zich snel verruimend wereldbeeld. Fundamentele studies die hem, zo schat ik in, vanwege het behandelde gebied en het feit dat zij in het Frans geschreven zijn, in Nederland niet direct de waardering hebben gebracht die zij ongetwijfeld verdienden.

Daarnaast ontplooiden Boeren twee andere onderzoekslijnen. Van meet af aan wijdde hij zich aan de geschiedenis van de zuidelijke delen van Nederland. Bij uitbreiding verscheen in 1948 van zijn hand een handboek over de middeleeuwse *Geschiedenis der Nederlanden*, waarmee hij in zijn eentje vooruitliep op het grootnederlandse concept van het enkele jaren daarna verschijnende collectieve referentiewerk in twaalf delen met dezelfde titel. Diverse studies wijdde hij aan aspecten van het kerkelijk leven in Brabant, Gelre en Limburg. Vooral echter belichtte hij de betekenis van de abdij Rolduc als cultureel centrum met een ruime regionale uitstraling. Van de oudste oorkonden en de annalen van deze abdij

bracht hij in 1949 een editie uit die algemeen als baanbrekend werd erkend. Hiermee verwierf hij in 1950 als eenenveertigjarige eindelijk erkenning in de vorm van een aanstelling als wetenschappelijk ambtenaar aan de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Leiden. In 1960 werd hij daar conservator van de westerse handschriften, vier jaar later hoofdconservator.

De derde hoofdlijn in Boerens onderzoek ligt op het terrein van de literaire teksten. Zonder enig voorbehoud beschouw ik hem hierin als het meest innovierend. In een tijd waarin enerzijds historici annalen en kronieken afdeden als bronnen die slechts met de grootste terughoudendheid gebruikt konden worden omdat zij de 'objectieve werkelijkheid' niet zouden weergeven, en anderzijds deskundigen op het terrein van de literatuurgeschiedenis daarvoor al even weinig belangstelling vertoonden wegens hun geringe esthetische waarde, richtte Boeren zijn aandacht aanhoudend op dergelijke literaire bronnen. In 1951 publiceerde hij een wereldkroniek uit het jaar 1472, in 1968 vier dichtwerken van Maaslandse auteurs in dienst van hertog Karel de Stoute. In 1980 verdiepte hij zich in de ingewikkelde overlevering van een beschrijving van het Heilige Land uit het midden van de twaalfde eeuw, opgedragen aan graaf Raymond V van Toulouse. Hij stelde daarbij vragen die sedertdien in beide genoemde disciplines tot de canon van ieder onderzoek zijn gaan behoren. De identificatie van de auteurs dreef hij door tot het intellectuele en politieke milieu waarin zij functioneerden. De inhoudsanalyse bedreef hij zowel op het vlak van de stijlkenmerken als op dat van de politieke boodschap die dichters en kroniekschrijvers voor hun broodheren neerpelden. Door de fijnzinnige ontleding van de historische context van zowel de boodschap als die van de dragers en ontvangers daarvan, toonde Boeren aan dat politiek ook in het twaalfde-eeuwse kruisvaardersmilieu, het dertiende-eeuwse milieu van Rolduc en het vijftiende-eeuwse van de hertog van Bourgondië niet alleen werd bedreven met diplomatieke en militaire middelen, maar ook met literaire propaganda. Deze zienswijze is pas geleidelijk doorgedrongen in het onderzoek van geschiedenis en literatuur van de Middeleeuwen, maar op dit ogenblik geniet zij terecht fervente aanhang. De resultaten zijn zonder meer vernieuwend te noemen en genieten nu een hernieuwde aandacht.

Niet alleen als privaat geleerde, maar ook als conservator van een belangrijke handschriftencollectie heeft Boeren hoogwaardig werk verricht. Zo publiceerde hij catalogi van gespecialiseerde Leidse collecties: rechtshistorische in 1970 en chemische in 1975. Dit werk vereiste een uiterst zeldzame brede deskundigheid die in internationale recensies volop werd geprezen. Daarnaast, en gedeeltelijk na zijn pensionering, vervaardigde hij nog catalogi van de handschriften van het Rijksmuseum Meermannano-Westreenianum, gepubliceerd in 1979, en die van de *Liturgische handschriften van de Koninklijke Bibliotheek*, verschenen in 1988.

Zo tekent de figuur van P.C. Boeren zich af als bijzonder veelzijdig, zelfstandig en innovierend. Bij dit alles bleef hij zelf uiterst minzaam en bescheiden. Hij schreef zowel lokale, regionale als algemene geschiedenis; hij beoogde soms

hooggespecialiseerde lezers, op andere momenten een breder publiek; hij was bijzonder deskundig in specialismen zoals het kanoniek recht, de oorkondenleer en de handschriftenkunde, maar verdiepte zich evenzeer in diverse literaire genres. Voortdurend overschreed hij grenzen, zijn aandacht nu eens vestigend op de hoge, dan weer op de late Middeleeuwen; soms op het bisdom Kamerijk, dan weer op het graafschap Vlaanderen, Brabant, Gelre, Limburg of het Maasland. Juist door deze veelzijdigheid bereikte hij vaak nieuwe inzichten. Om deze redenen werd hij in 1971 verkozen tot lid van deze Akademie.

Graag wil ik eindigen met een persoonlijke noot. Ik heb dr. Boeren in 1988 voor het laatst ontmoet tijdens de aanbidding van de catalogoog van gedateerde handschriften in Nederland. Toen was hij zeer verrast iemand als Leids hoogleeraar aan te treffen die hij als klein jongetje had leren kennen en wiens vader hij in het Woord vooraf van zijn dissertatie bedankt had. Hij behoorde tot de eerste Nederlandse historici die aan de in 1931 vernederlandste Gentse universiteit zouden studeren bij vermaarde mediëvisten, een traditie die nog veel navolging zou krijgen en die een stevig fundament vormde voor nauwe samenwerking en vriendschap tussen Nederlandse en Vlaamse historici. Wij genieten nu van de vele geïnstitutionaliseerde resultaten van die contacten. Ik mag nu, als een produkt van die uitwisseling, met ontroering terugdenken aan de pioniers.